

Katsauksia

tuttavuuksia. Viimeisinä päivinä ihmiset lakkasivat vierastamasta meitä ja vastasivat ersänkieliseen tervehdykseen ersäksi eivätkä venäjäksi kuten aluksi. Sieltäkin löytyi mainio 63-vuotias isoäiti, jolla oli ehtymätön varasto lauluja, mutta hänkään ei osannut satuja omalla äidinkielellään. Hän tokaisi meille, että jos niitä haluatte, lukekaa Sjatkosta (ersäläisten kirjallinen aikakauslehti). Monia muitakin kyläläisiä saimme nauhoitettua. Hoitelimme myös käytännön asioita: hankimme mm. pari saunakutsua. Apunamme oli välillä yksi leirin pojista, Aleksandr Aleksin, mestarillinen järjestelijä – harvinainen ominaisuus. Hän käsittelee mummoja kuin vahaa, ja nämä näyttivät suorastaan nauttivan Sašan komentelusta. Saimme käden käänteessä pussillisen vehnä jauhoja ja kananmunia ohukkaiden paistoa varten.

Perjantaina 13:nä heinäkuuta aamupäivällä leiri oli ohi. Kasasimme teltat ja kassit samaan kulkuvälineeseen, jolla olimme tulleetkin. Sitten matkasimme takaisin Samarasta yöjunalla Ruzajevkaan, Ruzajevkasta paikallisjunalla Sarsanskiin. Siellä kävimme toisen kerran lauantaina tapaamassa yliopiston rehtoria ja kertomassa retkikuulumisia. Illalla heitettiin hyvästit rautatieasemalla, josta juna kiidätti meidät Moskovaan. Sunnuntai kului Moskovaa tutkien. Illalla nousimme Helsingin-junaan. Maanantaina 16. päivänä heinäkuuta pääsimme takaisin kotiin unohtumattomia kokemuksia rikkaampina.

Yhteensä murreretkeltä kertyi yli 400 värillistä diakuvaa, valokuvia; itsekullekin hieman vaihtelevansisältöisiä nauhoja viidestä kuuteen tuntiin. Luonnontieteelliselle keskusmuseolle annettiin piehkö kasvikoelma. Ilmeisesti tyytyväisyys oli molemminpuolista, koska isännät kysyivät meiltä, tulemmeko myös ensi kesänä heidän mukaansa. V. 1989 mordvalaisten opiskelijoiden kanssa oli ryhmä unkarilaisia. Ehkäpä

v. 1991 he saavat sekä unkarilaisia että suomalaisia vieraita murreretkelleen.

MERJA SALO

Kamassin kieli sammunut

Ei liene mitenkään tavallista, että voimme päivän tarkkuudella sanoa, milloin jokin kieli on lakannut olemasta. Näin on kuitenkin nyt käynyt: äsken tuli tietooni, että 20.9.1989 oli Siperiassa Krasnojarskin kaupungissa kuollut etäisimmän sukukielemme kamassin viimeinen puhuja ja kielenoppaani, viimeisenä kamassin tunnettu Klavdija Zaharovna Plotnikova.

Ensinnä täytyy selittää, mistä johtuu tämän tiedon vuoden mittainen myöhästyminen. Joitakin vuosia sitten näet kuulin, että Klavdija ei asu enää kotikylänsään Abalakovossa Sajaanin vuorien pohjoisrinteillä vaan on muuttanut Krasnojarskin kaupunkiin sukulaisten luo. Nämä sukulaiset eivät vastanneet minun eivätkä muidenkaan tiedustelukirjeisiin. Vasta nyt eräs Klavdijan krasnojarskilainen tuttava ilmoitti hänen kohalostaan Viroon. Viestistä ilmeni, että sukulaiset olivat sijoittaneet Klavdijan 24.5.1987 vanhainkotiin, jossa hän eli kuolemaansa saakka, siis lähes kaksi ja puoli vuotta. Vanhainkodin henkilökunta hautasi hänet Badalykin hautausmaalle hoidokkeidensa osastolle, kun kukaan hänen sukulaisistaan ei tullut hakemaan ruumista. Hyvin korkean iän saavuttaneen Klavdijan kuoleman syyksi kirjattiin lähinnä arterioskleroottiset muutokset elimistössä.

Hyvät kamassin taitajat olivat vähissä jo silloin, kun tätä kieltä tallensi viime

vuosisadalla Matias Aleksanteri Castrén ja tämän vuosisadan alussa Kai Donner. Myöhemmin ei uskottu kamassin puhujia olevan enää lainkaan. Kuitenkin vuonna 1963 löytyi yllättäen Klavdija Plotnikova. Heimonsa patrioottina hän oli säilyttänyt äidinkiелensä taidon (hänen isänsä oli venäläinen). Ylpeänä hän esitteli tätä aarrettaan kernaasti tutkijoille, ja häneltä onkin tallennettu aimo määrä kielenainesta, lähinnä tekstinpätkiä ja yhtenäisiäkin tekstejä. Osan siitä olen julkaissut, pääasiallisesti Tarton yliopiston julkaisusarjassa »Fenno-ugristica».

Klavdijalta tallennettu harvinainen kamassiaineisto on hänen kauas näkyvä ja kauan pysyvä muistopatsaansa. Esi-merkiksi näin hän kertoi kadonneesta heimostaan:

*ikkô·p̄e' kala·d̄žuŕbi'i_i_it_bar mbida
 èi t'e:mne'it̄. deze·ŋ_bar ik̄k̄ō· inezand̄i
 i t'uzō:iu'it̄ ik̄k̄ō· i ulā·r'ik̄k̄ō· k̄'uri-
 zv'it̄ ik̄k̄ō·, uiā·m_aminō·p̄'p̄'iu ik̄k̄ō·
 _bar. šūd_bar ik̄k̄ō· nuzā·ŋ_bar amnō-
 tā p̄'it̄. kudaidā· aḥi't̄ p̄āzi·, degēt'it̄
 p̄igē·ā·p̄it̄, degēt'it̄ s̄ā:zanōžēhē aḥi't̄.
 Bazā·i kupā·i ap̄ē'it̄ i nō:ap̄'ub̄i't̄_bar.*

Monta vuotta on kulunut, ja ihmiset kas mitään eivät tiedä. Heillä kas paljon hevosia [oli] ja lehmiä paljon [oli]. Ja lampaita paljon [oli], kanoja paljon [oli], lihaa söivät paljon kas. Maitoa kas paljon [oli]. Meikäläiset kas elivät. Jumalansa tekivät puusta, sitten kivistä tekivät, sitten paperisen tekivät. Rautaisen jumalan tekivät ja pystyttivät kas.

AGO KÜNNAP